

KLÁRA ŠEĐOVÁ, EVA VÁCLAVÍKOVÁ

ČESKÉ A ZAHRANIČNÍ GRANTOVÉ NABÍDKY A JEJICH VYUŽÍVÁNÍ ŠKOLAMI SEKUNDÁRNÍ A TERCIÁRNÍ ÚROVNĚ – UKONČENÍ PRVNÍ FÁZE PROJEKTU

*Czech and foreign grants and their use by schools of secondary
and tertiary level – terminating the project's opening phase*

Úvod

V České republice existují v současné době poměrně rozmanité možnosti v oblasti grantové a nadační podpory pro školy sekundární a terciární úrovně. Tato podpora přichází z různých zdrojů – od českých i zahraničních nadací, grantových agentur, programů Evropské unie a celé řady domácích i zahraničních neziskových organizací. Dosud však existuje jen málo vodítek, jež by českým školám, jejich studentům i učitelům usnadnila orientaci ve spleti těchto nabídek.

V září 2001 zahájil Ústav pedagogických věd FF MU práci na projektu „České a zahraniční grantové nabídky a jejich využívání školami sekundární a terciární úrovně“, který byl iniciován Národním vzdělávacím fondem ČR.

Cílem tohoto projektu bylo v první fázi zmapovat možnosti grantové podpory, jež může být využívána jako zdroj pro další rozvoj středních, vyšších odborných a vysokých škol v České republice. Ve druhé fázi potom bude zjišťováno, jaké je povědomí škol o existujících grantových nabídkách, zda a jak jich využívají.

V této chvíli je ukončena první etapa a výsledky z ní jsou již zpracovány do podoby průběžné zprávy z projektu.¹ Výstupy z druhé fáze budou předány zadavateli v červnu 2002.

¹ *České a zahraniční grantové nabídky a jejich využívání školami sekundární a terciární úrovně: identifikace nabídek, jejich náročnost a požadavky na zpracovatele. Průběžná zpráva z projektu.* Brno: MU, 2001.

Pracovní postup v první fázi projektu

Prvním krokem této fáze bylo vytvoření přehledu o grantových zadáních, která mohou být využívána jako zdroje pro rozvoj středních, vyšších odborných a vysokých škol v České republice. Na základě tohoto přehledu byla potom vytvořena typologie nabízených projektů z hlediska jejich náročnosti, požadavků na zpracovatele a tematického zaměření pro jednotlivé cílové skupiny.

Nejprve sestavil řešitelský tým² databázi donátorů. Údaje o nabídkách nejrozličnějších grantových agentur a nadací byly vyhledávány především na Internetu, dále v inzerci denního tisku a časopisů a v publikacích různých institucí a organizací. Výsledný seznam obsahuje 310 položek, je však na místě poznamenat, že nejde v žádném případě o definitivní číslo. Vedle zaběhnutých a stabilních donátorů se objevuje řada takových, kteří fungují podle vlastní okamžité situace nebo se teprve etablojí, a není jednoduché získat o nich informace.

Vzniklá databáze byla potom segmentována podle kritérií vztahujících se k vstupním předpokladům žadatele o grant, formálním náležitostem žádosti, obsahovým předpokladům žádosti, způsobu distribuce přidělených financí, výstupům z projektu a možnosti komunikace s donátorem před podáním žádosti. Jednotlivá kritéria byla zpracována do podoby záznamových archů, které byly vyplněny ke každé položce seznamu donátorů. Vzhledem k tomu, že zejména oblast vstupních předpokladů se liší podle toho, zda se jedná o individuální nabídku určenou jednotlivci – studentu či učiteli, nebo instituci jako celku, zpracovávaly se údaje pro každý z těchto typů nabídek odděleně.

Data ze záznamových archů byla počítačově zpracována a analyzována.

Z výsledků typologizace nabídek

Základní informace o grantech

České školy na úrovni sekundárního a terciárního vzdělávání si mohou vybírat jak z českých, tak ze zahraničních grantových a nadačních nabídek. V případě škol samotných je poměr domácích a zahraničních nabídek asi 60:40, zatímco v případě individuálních grantů je podstatně rozsáhlejší zahraniční nabídka – tvoří tři čtvrtiny všech možností.

Většina grantových a nadačních nabídek je, jak ukazuje tab. č. 1, určena vysokým školám. Nabídka určená přímo středním nebo vyšším odborným školám tvoří mizivé procento z celku. Výraznější možnost se pro tyto školy otevírá mezi nabídkami kategorie „nespecifikováno“, kam se může přihlásit jakákoli vzdělávací instituce nebo jednotlivec z ní. Ukazuje se tedy, že příležitosti získat další zdroje pro střední školy jsou méně časté než příležitosti pro školy vysoké. Je to dáno odlišnou strukturou nabídek. Zatímco vysoké školy mohou získávat

² Na řešení projektu se podíleli členové Ústavu pedagogických věd: Vlastimil Čiháček, Kateřina Emmerová, Lenka Hloušková, Zuzana Kunzová, Petr Novotný, Milan Pol, Milada Rašicová, Klára Šeďová, Eva Václavíková a Jiří Zounek.

peníze na své výzkumné aktivity (na úrovni celorepublikové či mezinárodní), střední školy se mohou spíše ucházet o prostředky na své rozvojové programy (na úrovni měst či regionů).

Tabulka č. 1: Rozložení grantových nabídek podle adresátů

	instituce (podíl v %)	jednotlivci (podíl v %)
Střední škola	5,6	3,0
Vysoká škola	29,6	59,9
Střední a vyšší odborná škola	2,8	1,8
Vyšší odborná a vysoká škola	0,7	0,6
Všechny uvedené stupně škol	3,5	6,0
Občanské sdružení	4,9	0,6
Jiné	2,1	nezjišťováno
Nespecifikováno	50,7	28,1

Z hlediska oborového vymezení (tab. č. 2) tvoří nejvíce nabídek takové, jež nejsou oborově specifikovány. Následují nabídky určené společenským vědám a mimo jejich rámec také pedagogice a psychologii. Vzhledem k tomu, že se databáze vztahuje ke vzdělávacím institucím, je toto rozložení vcelku pochopitelné.

Tabulka č. 2: Rozložení grantových nabídek podle oboru

	instituce (podíl v %)	jednotlivci (podíl v %)
Technické vědy	0,7	0,6
Přírodní vědy	4,2	3,6
Lékařské vědy	1,4	1,8
Společenské vědy (vyjma pedagogiky a psychologie)	26,8	29,9
Pedagogika, psychologie	14,8	5,4
Právní vědy a politologie	nezjišťováno	8,4
Estetika, hudební věda a vědy o umění	nezjišťováno	7,8
Zemědělské vědy	0,7	0,6
Více oborů	4,9	4,8
Bez určení	46,5	37,1

Požadavky na žadatele

Část nabídek obsahuje určitá vstupní omezení ve vztahu k žadateli. Dárci tímto způsobem prosazují svoji strategii cíleného umístování zdrojů. Nejčastějšími typy omezení jsou v případě institucí regionální příslušnost partnerů na projektu a v případě jednotlivce specifický status ve studiu nebo v profesi. Dal-

šími omezeními mohou být například podmínka účasti více partnerů na projektu, jazyková vybavenost, věk uchazeče apod.

Co se týče formální stránky žádosti, musí náročnějším požadavkům dostát uchazeč – jednotlivce než instituce. Patrně to souvisí s tím, že individuálním žadatelům se otevírá více zahraničních možností, zatímco školám jsou lépe přístupny nabídky donátorů českých, kteří zatím nemají své postupy formalizovány v takové míře jako dárci ze zahraničí. To se odráží např. v požadavku na jazyk, v němž má být žádost napsána: u individuálních grantů se požaduje v 60 % případů cizí jazyk, u grantů pro instituce pouze ve 23 %. Žádosti institucí jsou nejtypičtěji založeny na vyplnění předepsaného formuláře a doprovodném slovním zdůvodnění žádosti. Jednotlivci musí k těmto základu často přikládat ještě doporučující dopisy.

Obsahové předpoklady

Obsahové předpoklady žádosti jsou naopak formulovány jako náročnější pro instituce. Jako vysoce náročné byly kategorizovány ty žádosti, v nichž musí uchazeč prokázat znalost tématu, musí popsat kontext problému a uvést prameny, z nichž vychází. Jako středně náročné byly kategorizovány ty žádosti, které mají obsahovat dvě z těchto tří položek, a jako žádosti s nízkou náročností byly zařazeny ty, které musí nutně obsahovat jen jednu z uvedených položek. Náročnost obsahové stránky pro individuální žadatele byla nejčastěji vyhodnocena jako nízká (31 %), zatímco pro instituce jako střední (33 %). Nároky na detailizaci návrhu (tzn. přesné uvedení jednotlivých kroků projektu, časový harmonogram postupu prací, specifikace zúčastněných osob) byly nejčastěji charakterizovány jako nízké (pro instituce 32 %, pro jednotlivce 40 %). Požadavek střední a vysoké detailizace projektu se však častěji objevuje u institucionálních grantů.

Individuální žadatelé mají zároveň větší volnost ve výběru tématu či ve formulaci projektu. Vzdělávací instituce, pokud žádají o grantovou nebo nadační podporu, musí častěji buď vycházet z rámce oboru nebo širokého tématu nebo musí vycházet přímo z přesného zadání.

Obsahové předpoklady, míra detailizace projektu i možnost „manévrování“ při volbě tématu jsou tedy nastaveny obtížněji pro instituce než pro individuální žadatele. To je pochopitelné, neboť u institucionálních grantů se obvykle jedná o větší finanční částky, než jaké jsou určeny např. na stipendia pro jednotlivce.

Finanční podpora

Míra detailizace finančního návrhu projektu (tzn. přesné zdůvodnění jednotlivých finančních požadavků, časový harmonogram čerpání, specifikace cestovních nákladů) byla nejčastěji nízká (pro instituce 27 %, pro jednotlivce 34 %). Střední a vyšší míra detailizace se potom opět častěji požaduje po institucích než po jednotlivcích.

Poměrně obvyklý je předpoklad finanční spoluúčasti žadatele. U institucionálních grantů je pouze v necelé třetině případů explicitně řečeno, že lze z projektu hradit platy pro účastníky – vykonavatele prací. Zbývající část donátorů, zdá se, podceňuje osobní a časovou investici, kterou musí účastníci do

projektu vkládat přes své vytížení v běžné školní práci. Pro institucionální žadatele by to mohlo znamenat, že je výhodnější a smysluplnější žádat o podporu na aktivity, které jasně a pokud možno přímo souvisejí s hlavní činností, kterou instituce produkuje. V takovém případě lze práci spojenou s grantovými projekty organičtěji včlenit do života školy a pracovní náplně lidí v ní.

Možnosti hradit z projektu investiční náklady jsme našli u více jak třetiny případů institucionálních grantů. Z individuálních grantů hradit investiční náklady většinou nelze (jen v jednom z deseti případů), případně tento údaj není ve formulaci podmínek donátory specifikován.

Výstupy z projektů a komunikace s donátorem

Výstupy z projektu jsou jen zřídka předem jasně formulované (pro instituce 36%, pro jednotlivce 30 %). Tam, kde je požadavek na výstup zformulován, se nejčastěji jedná o zprávu pro zadavatele. U velké části individuálních i institucionálních nabídek není rovněž určeno, zda požadují donátoři nějaké podklady pro průběžnou kontrolu. V celku se dá říci, že donátoři nevystupují příliš autoritativně a v roli pre-skriptivní.

Co se týče komunikace donátora s potenciálními žadateli, lze říci, že zde neocenitelnou úlohu sehrává Internet. Ve většině případů jsou na webových stránkách přístupné jak formuláře žádostí, tak další informace potřebné k podání žádosti. Kromě toho dárce často nabízejí další vodítka pro psaní a podání žádosti mimo rámec formálního zveřejnění soutěže, např. telefonické či osobní konzultace. Za velmi podceňovanou lze naopak označit zpětnou komunikaci směrem k těm, kteří svoji žádost již podali. Zveřejňování úspěšných žadatelů z minulosti je obvyklejší u institucionálních grantů (pro instituce 53%, pro jednotlivce 23%), informace o poměru úspěšných a neúspěšných žádostí a zpětná vazba po neúspěšné žádosti jsou spíše marginálními záležitostmi. Za pozitivní lze naopak označit skutečnost, že je valná většina grantových a nadačních soutěží oznamována v nejméně tříměsíčním, tedy dostatečném předstihu.

ZÁVĚR

Dosavadní výsledky provedeného zjišťování ukazují, že lidé ve školách, kteří chtějí získat finanční podporu pro rozvoj svůj nebo své instituce, si mohou vybrat z poměrně rozsáhlé nabídky zdrojů. Existuje zde velká skupina vzdělávacích programů Evropské unie, OECD, Rady Evropy a dalších mezinárodních organizací. Kromě toho však existuje také celá řada menších domácích i zahraničních nadací a grantových agentur, z nichž mnohé finančně podporují naše školy již léta. Jiné fungují teprve krátce a jejich činnost je často závislá na jejich momentální finanční situaci. Informace o nich jsou často těžko dostupné a proto nebylo v rámci provedeného výzkumného šetření možné postihnout všechny existující zdroje. Také kritéria využitá při typologizaci nabídek nejsou a nemohou být úplná. Přesto se jejich prostřednictvím podařilo přinést řadu informací o rozmanitosti procedur, vedoucích k získání jednotlivých grantů.

Cílem této fáze výzkumu bylo podat přehled možností, kterých mohou školští pracovníci využívat. Na to, zda jsou skutečně schopni čerpat z nabízených zdrojů, bude zaměřena druhá fáze projektu, jež proběhne na jaře 2002 přímo na školách.

LITERATURA

České a zahraniční grantové nabídky a jejich využívání školami sekundární a terciární úrovně: identifikace nabídek, jejich náročnost a požadavky na zpracovatele. Průběžná zpráva z projektu. Brno, MU 2001.

SUMMARY

The contribution presents the preliminary results of a common project of the Department of Educational Sciences, Faculty of Arts, Brno Masaryk University, and the Euroguidance Centre – CZ, of the National Training Fund. The project's aim has been to map and analyze the grants available to secondary and tertiary education in the Czech Republic, exploring the reasons for such grants to have been either successfully or fruitlessly applied. First a comprehensive list was made, enumerating the grant agencies and foundations offering financial support to Czech secondary and tertiary schools. The identified grants were then examined for a variety of criteria: the input conditions, the forms and contents of application, the finance available, the outcomes and results, and the communicability with the donator. The results of the project's second phase will be published later in 2002.